

Opis

WPROWADZENIE

Sformułowanie problemu

Obserwacja kształtowania się poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego

poszczególnych gospodarek pozwala sformułować wniosek o ciągle aktualnym

stwierdzeniu profesora Z. Czerwińskiego: „Jesteśmy świadkami ogromnych

dysproporcji między poziomami rozwoju gospodarczego w różnych krajach.

Dysproporcje te nie wykazują tendencji do zanikania, a w pewnych dziedzinach

nawet się pogłębiają. Nic dziwnego, że w tej sytuacji wykrycie pewnych prawidłowości w rozwoju gospodarczym krajów i znalezienie dróg szybkiego i harmonijnego rozwoju staje się zagadnieniem pierwszorzędnej wagi” (Czerwiński, 1977, s. 337).

Należy zauważyć, że pogląd ten potwierdzają aktualne analizy rozwoju

gospodarczego przeprowadzane dla dużej próby krajów, które wskazują na wy-

stępowanie prawidłowości polegającej na braku tendencji do wyrównywania się

dochodów per capita osiąganym przez ich mieszkańców. To utrzymujące się,

a nawet często pogłębiające się zróżnicowanie jest przejawem przede wszystkim odmiennych długookresowych stóp wzrostu gospodarczego¹.

Warto jednak zwrócić uwagę na to, że gdy badanie międzynarodowego

zróżnicowania poziomów produktu (dochodu) per capita przeprowadzane jest

w ramach stosunkowo jednorodnej grupy krajów, to można zaobserwować wy-

stępowanie zjawiska wskazującego na wyrównywanie się nierówności dochodowych między tymi krajami, czyli zachodzenie konwergencji dochodowej².

¹ „Jeżeli chcemy zrozumieć, czym powodowane są znaczące różnice w jakości życia

między krajami, to musimy wyjaśnić mechanizm zróżnicowania długookresowych stóp wzrostu,

którymi się one charakteryzują” (Barro, Sala-i-Martin, 2004, s. 6). Należy zauważyć, że brak tej

prawidłowości nie przekreśla możliwości występowania konwergencji o charakterze warunkowym.

² W pracy zamiast określenia „konwergencja dochodowa” używane będą równoznaczne

pojęcia: „konwergencja realna” oraz „zbieżność dochodowa”. Określenie „efekt doganiania”

(catch-up effect) oznaczać będzie zjawisko zmniejszania się różnic w poziomach dochodów

Według R. Barro i X. Sala-i-Martina, zjawisko konwergencji absolutnej jest bardziej widoczne w przypadku wykorzystywania prób zawierających kraje o zbliżonym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, charakteryzujących się podobnymi poziomami skłonności do oszczędzania, płodności, deprecjacji kapitału oraz stosowanej technologii (Barro, Sala-i-Martin, 2004, s. 45–47).

W kontekście zróżnicowanego przestrzennie wzrostu gospodarczego i związanych z tym nierówności dochodowych ważnym zagadnieniem jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytania: jak mierzyć istniejące nierówności dochodowe, czy różnice te są istotne oraz jakie czynniki powodują ich wzrost lub zmniejszanie się? Tak sformułowane pytania oraz wiele innych wiążących się z nimi kwestii wzrostu gospodarczego są przedmiotem ilościowych rozważań określanych często mianem „ekonometrii wzrostu” (Durlauf, Johnson, Temple, 2004, s. 27).

W prowadzonych rozważaniach główną rolę odgrywa pojęcie konwergencja, a zwłaszcza konwergencja dochodowa. Konwergencja dochodowa rozumiana jest jako wyrównywanie się poziomów produktu krajowego brutto przypadającego na jednego mieszkańca lub na jednego zatrudnionego między krajami bogatymi a krajami o niższym poziomie rozwoju gospodarczego. Dynamiczny rozwój badań nad konwergencją dochodową odnotowano w latach 90. ubiegłego stulecia³. Wśród przyczyn tego zainteresowania wymienia się w literaturze opracowanie nowych zbiorów danych statystycznych umożliwiających wykonywanie odpowiednich obliczeń i porównań w ujęciu międzynarodowym, wykorzystywanie wartości tempa konwergencji dochodowej do szacowania udziału kapitału w wytwarzanym produkcie krajowym oraz traktowanie analizy konwergencji jako narzędzia weryfikacji adekwatności istniejących teorii

Spis treści

Wprowadzenie 9

Rozdział 1

Konwergencja dochodowa w procesie wzrostu gospodarczego 23

1.1. Znaczenie wzrostu gospodarczego w procesach rozwojowych 23

1.2. Determinanty wzrostu gospodarczego 29

1.3. Definicje i rodzaje konwergencji w sferze zjawisk ekonomicznych 44

Rozdział 2

Rodzaje konwergencji dochodowej typu β w świetle teorii wzrostu gospodarczego .. 67

2.1. Konwergencja absolutna typu β w modelach wzrostu gospodarczego. 70

2.2. Koncepcja warunkowej konwergencji dochodowej typu β 102

Rozdział 3

Metody badania klasycznej konwergencji dochodowej	107
3.1. Metody analizy konwergencji dochodowej dla danych przekrojowych	108
3.1.1. Badanie konwergencji absolutnej typu β	109
3.1.2. Analiza konwergencji absolutnej typu γ	120
3.1.3. Równanie konwergencji warunkowej typu β	121
3.1.4. Zalety i ograniczenia wykorzystywania danych przekrojowych w analizie konwergencji ..	126
3.2. Metody badania konwergencji typu σ	129
3.3. Koncepcja poziomej i pionowej konwergencji krańcowej typu β oraz σ	131

Rozdział 4

Nieklasyczne metody badania konwergencji dochodowej	135
4.1. Metody analizy szeregów czasowych w badaniu zjawiska konwergencji stochastycznej .	136
4.2. Wykorzystanie rozkładów zmiennych w analizie konwergencji klubowej	134
4.3. Sposoby badania konwergencji dochodowej w przypadku występowania autokorelacji przestrzennej ..	147
4.4. Propozycja nowego podejścia w analizie konwergencji dochodowej (miara $M_t, t + 1$)	151

Rozdział 5

Ekonometryczna analiza konwergencji dochodowej w krajach Unii Europejskiej...	154
5.1. Dotychczasowe wyniki badania konwergencji dochodowej	159
5.2. Badanie absolutnej i warunkowej konwergencji dochodowej typu β i γ ...	168
5.2.1. Szybkość konwergencji absolutnej typu β	168
5.2.2. Szybkość konwergencji absolutnej typu γ	183
5.2.3. Tempo konwergencji warunkowej typu β	185
5.3. Analiza konwergencji z wykorzystaniem miar zróżnicowania i koncentracji ...	191
5.3.1. Konwergencja typu σ	193

5.3.2. Wyniki badania konwergencji z zastosowaniem wybranych miar koncentracji .	196
5.4. Analiza konwergencji dochodowej z wykorzystaniem szeregów czasowych	197
5.5. Badanie zbieżności dochodowej z wykorzystaniem rozkładów zmiennych	211
5.6. Ocena konwergencji dochodowej za pomocą miary $Mt, t + 1$	214
5.7. Analiza konwergencji krańcowej	217
5.7.1. Pozioma konwergencja krańcowa typu β	218
5.7.2. Pionowa konwergencja krańcowa typu β	221
5.7.3. Pionowa konwergencja krańcowa typu σ	223
Wnioski	227
Literatura	237
Summary	266
Spis tabel i rysunków	269